

SANOAT KORXONALARIDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY USULLARI: LEAN, AGILE, SIX SIGMA METODOLOGIYALARI

Zoxidova Gulchexra Ergashboy qizi,

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti magistranti

Annotatsiya. Zamonaviy sanoat korxonolari raqobatbardosh bo'lish va bozor talablariga tezda javob berish uchun yangi boshqaruv metodologiyalarini joriy etishga muhtoj. Ushbu maqolada Lean, Agile, Six Sigma va boshqa boshqaruv metodologiyalarining asosiy prinsiplari va ularning sanoat korxonalaridagi amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi. Har bir metodologiya o'ziga xos afzalliklari bilan bir qatorda, misollar orqali ularning samaradorligi ko'rsatiladi.

Lean Metodologiyasi

Lean metodologiyasi ishlab chiqarish jarayonlarida isrofgarchilikni kamaytirishga qaratilgan. Ushbu yondashuvning maqsadi – qiymat yaratish jarayonida faqat zarur resurslardan foydalanishdir. Misol: Toyota Production System (TPS) Toyota ishlab chiqarish tizimi (TPS) Lean metodologiyasining eng mashhur misoli hisoblanadi. TPS ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish orqali xarajatlarni kamaytirish va sifatni oshirishga erishgan. Misol uchun, Toyota avtomobil ishlab chiqarish jarayonida "Just-In-Time" (JIT) yondashuvini qo'llaydi, bu esa mahsulotlarni faqat zarur hollarda ishlab chiqarishni ta'minlaydi va ombor xarajatlarini kamaytiradi.

Ushbu metodning quyidagicha foydalari kuzatiladi:

- Xarajatlarni kamaytiradi.
- Mahsulot sifatini oshiradi.
- Ish jarayonlarini tezlashtiradi.

Agile Metodologiyasi

Agile metodologiyasi dasturiy ta'minot ishlab chiqarishida keng qo'llaniladi. Ushbu yondashuv mijozlar ehtiyojlariga tezkor javob berish va jamoalarning hamkorligini kuchaytirishga qaratilgan. Misol: Scrum – Agile metodologiyasining bir turi bo'lib, dasturiy ta'minot loyihalarida ishlatiladi. Scrum jarayonida jamoalar qisqa muddatli (sprint) ishlarni amalga oshiradilar va har bir sprint oxirida natijalarni baholaydilar. Misol uchun, Spotify musiqa oqim xizmatida Scrum usuli yordamida jamoalar yangi funksiyalarni tezda ishlab chiqib, foydalanuvchilardan fikr olishadi. Ushbu usuldan foydalangandan so'ng kuzatiladigan foydalar quyidagilar:

- Mijozlar ehtiyojlariga tezkor javob beradi.
- Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi.
- Jamoa ichidagi hamkorlikni kuchaytiradi.

Six Sigma

Six Sigma – sifatni boshqarish metodologiyasi bo'lib, mahsulot yoki xizmatdagi nuqsonlarni kamaytirishga qaratilgan. Ushbu usul jarayonlarni tahlil qilish va optimallashtirish orqali sifatni oshirishga yordam beradi. Misol: General Electric kompaniyasi - Six Sigma yondashuvini 1995-yilda joriy etdi va bu orqali jarayon samaradorligini oshirdi. GE ning Six Sigma dasturi natijasida kompaniya xarajatlarni kamaytirish va sifatni yaxshilashga erishdi, bu esa ularning raqobatbardoshligini oshirdi. Natijada:

- Mahsulot yoki xizmatdagi nuqsonlarni kamaytiradi.
- Jarayon samaradorligini oshiradi.
- Mijozlar qoniqishini oshiradi.

Biz yuqorida ko'rib chiqqan usullar zamonaviy menejment konsepsiyalarini joriy etishda eng samarali hamda eng keng tarqalgan

usullar hisoblanadi. Bundan tashqari quyidagi usullarni ham amaliyotga tadbiq etilsa, amaliy va samarali natijalarga erishish mumkin:

Total Quality Management (TQM) – tashkilot ichida sifatni doimiy ravishda yaxshilashga qaratilgan yondashuv. TQM shuningdek, barcha xodimlarning sifatini oshirish jarayoniga jalb qiladi. Masalan, TQM ko'plab xizmat ko'rsatish sohalarida, masalan, mehmonxona va restoranlarda qo'llaniladi. Ushbu usul yordamida xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash va mijozlar qoniqishini oshirish mumkin.

Just-In-Time (JIT) yondashuvi mahsulotlarni faqat zarur hollarda ishlab chiqarishni ta'minlaydi. Bu usul ombor xarajatlarini kamaytiradi va ishlab chiqarish jarayonlarini soddalashtiradi. Avtomobil sanoatida Ford Motor Company JIT yondashuvini qo'llab, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirdi va xarajatlarni kamaytirdi.

Business Process Reengineering (BPR) – jarayonlarni tubdan o'zgartirish orqali samaradorlikni oshirish maqsadida qo'llaniladigan yondashuv. BPR ko'plab tashkilotlarda jarayonlarni qayta ko'rib chiqish va optimallashtirish uchun ishlatiladi. Banklarda BPR yordamida xizmat ko'rsatish jarayonlari tezlashtirilishi va mijozlarga qulayliklar yaratishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy boshqaruv metodologiyalari sanoat korxonalariga raqobatbardosh bo'lish va bozor talablariga moslashishda yordam beradi. Lean, Agile, Six Sigma va boshqa metodologiyalar o'ziga xos afzalliklari bilan bir qatorda, korxonalarga samaradorlikni oshirish va mijozlar qoniqishini yaxshilash imkoniyatini beradi. Har bir korxona o'z ehtiyojlariga mos keladigan usullarni tanlashi lozim, bu orqali ular nafaqat o'z faoliyatlarini yaxshilashi, balki bozor raqobatida oldinga chiqishi mumkin. Zamonaviy boshqaruv

metodologiyalari sanoat korxonalariga raqobatbardosh bo'lish va bozor talablariga moslashishda yordam beradi. Lean, Agile, Six Sigma va boshqa metodologiyalar o'ziga xos afzalliklari bilan bir qatorda, korxonalarga samaradorlikni oshirish va mijozlar qoniqishini yaxshilash imkoniyatini beradi. Har bir korxona o'z ehtiyojlariga mos keladigan usullarni tanlashi lozim, bu orqali ular nafaqat o'z faoliyatlarini yaxshilashi, balki bozor raqobatida oldinga chiqishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov, B. (2019). Sifat menejmenti strategiyalarining sanoat korxonalarida qo'llanilishi. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 3(1), 45–52.
2. Eshbekov, T. (2020). Sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish yo'llari. *O'zbekiston iqtisodiyoti jurnali*, (2), 28–33.
3. Turg'unov, N., & Xamdamov, Sh. (2019). TQM yondashuvi asosida korxona samaradorligini oshirishning ilmiy asoslari. *Toshkent moliya instituti ilmiy axborotnomasi*, (4), 61–66.
4. Ochilov, X. (2022). Mahsulot sifatini oshirish orqali raqobatbardoshlikni kuchaytirish. *Ilm-fan va innovatsiya*, 1(6), 12–18.
5. Taguchi, G., Chowdhury, S., & Wu, Y. (2005). *Taguchi's quality engineering handbook*. Wiley-Interscience.